

בסייעתא דשמיא

הפרשה

פירוש וזמנה

פרשת נצבים - וילך

אברהם יצחק קרישבסקי

מפתח העניינים

פרשת נצבים.....א

כל איש ישראל.....ב

לעברך בברית - ברית הוא בעצם.....ב

ומל' ה' אלקיך את לבבך.....ג

כי המצוה הזאת, לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא.....ח

כי הוא חייך ואורך ימך.....י

פרשת וילך.....י

ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית ה'.....יא

הקהל את העם.....יא

הרב אברהם יצחק קרישבסקי

אדמו"רי ויז'ניץ 12, ביתר עילית

טל: 054-8464896, 02-5713641

מייל: a548464896@gmail.com

פרשת נצבים

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם, ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימך, לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו אשר ה' אלקיך כרת עמך היום.

ואומר הרמב"ן "אתם נצבים היום לפני ה', שאתם עומדים ומזומנים לפני השי"ת כדי לעבור בבריתו, כי לקבל התורה בביאורה נאספו אליו", "ויתכן שכרת עמהם עוד ברית כברית הראשונה אשר כרת אתם בהר סיני שהקריב עליהם עולה ולקח חצי הדם ויזרוק על המזבח וחצי הדם זרק על העם, אבל לא הוצרך להזכיר זה", כוונתו כי עתה בא לכרות אתם ברית חדשה, על קבלת התורה באופן המבואר, כדבריו כי לקבל התורה בביאורה נאספו.

ביאור הדברים הוא, שהרי נתבאר שבספר דברים נתן משה לישראל את התורה באופן מבואר לקראת כניסתם לארץ, ולכן כרת שוב הברית שכרת אתם בהר סיני, משום שעכשיו כרת להם ברית על קבלת התורה באופן המחודש והנעלה הזה, וכמו שכתב הרמב"ן בפר' דברים, שלכן דבר משה אל כל ישראל, כי רצה שקבלת התורה בביאורה תהיה באותו אופן של קבלת התורה מסיני בנוכחותם של כל ישראל, שבזה תהיה אותה התורה אך באופן מבואר, כלומר שעלו בדרגה יותר גדולה שקבלו את התורה שקבלו מסיני באופן מבואר, שהוא כענין תושבע"פ, וכאן כרת אתם ברית על התורה הזו.

וכן אומר הרמב"ן "ועל דרך האמת כבר הודעתך הברית הזאת", וביאר הר"מ אבוסלאה שכוונתו על מה שכתב בפר' בחוקותי "כי הברית הכתובה בפר' כי תבא היא השכינה, כי בבית שני לא היה אלא כבוד שמו, וזהו לעברך בברית שנקשרו ישראל עם השכינה היא המלכות", ביאורם של דברים שיש הבחינה של עצמותו ית', ובבית ראשון היתה הגלוי באופן הגדול, אבל בבית שני היתה כבר הגילוי בבחינת שכינה, שפירושו של שכינה הוא שהוא שוכן בארץ, עומק הדבר הוא שרואים אותו בתוך העולם, וזה בחינת מלכות שהוא כבר נמצא כאן בעולם.

משמעות הדברים הוא, שכאן בא לכרות ברית בבחינה החדשה של המצאות כבודו בתוכם ממש, וחיותם אתו, וזה נראה בקבלת התורה באופן מבואר, שמשמעותו הוא שסוברים את התורה והתורה נהיה חלק מעצמם, וכפי שנתבאר שזה ענינו של הארץ שחיים אתו בתוך הטבע, ולכן נתן להם את התורה באופן מבואר דהיינו שיבינו את התורה, כי עתה נהיתה חלק מהם, וכבר בארנו את כל הפרשות בספר דברים איך שענין המצוות הכתובות שם הוא באופן מבואר.

כן נתבאר בפר' כי תבא שהתוכחה שם היא באופן של מציאותם של ישראל, ולא רק באבדם את בית המקדש והארץ, ובארנו שם כי ישראל הגיעו לדרגה כזו שנהיו מציאות של קדושים בעצם מהותם ומציאותם, ולכן אם לא ישמעו בקולו יאבדו את זכות קיומם, והפרשה הזו היא המשך לדבר הזה, שכרת אתם ברית על הענין הזה דהיינו על היותם מציאות אחד אתו.

כל איש ישראל

ויש לומר שלכן פירט כאן ראשיכם שבטיכם וכו' כל איש ישראל, טפכם נשיכם, מחטב עציך עד שואב מימך, כי רוצה לציין את דבר כריתת הברית שהיא לעם ישראל בעצם, והזכיר בפירוש גם את הפחותים שבעם, לומר שהברית הזאת היא ברית לכל העם, ולא רק לחשובים.

וכן כתוב למען הקים אתך לו לעם והוא יהיה לך לאלקים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבתיך, וכתוב בלשון עם, כי כאן בא ענין הקמת העם לשלימותו דהיינו שכל העם מקטנם ועד גדולם נכנסו בברית הזאת, וכמו שכותב האור החיים כמה פעמים שהיכן שרוצה לציין את פשוטי העם קורא אותם בלשון "עם".

ולכן הזכיר עוד הפעם וכאשר נשבע לאבתיך, משום שכאן הגיע עוד שלב בשלימות הבטחת הארץ לאבות, בזה שקבלו אותו באופן הנעלה הזו של להיות אחד ממש אתו, שזה מטרת הארץ לחיות אתו באופן שלם, שהאבות היו מי שהתחילו את הדבר הזה לחיות אתו בעולם, וכאן הגיעו לשלימות הדבר בהגיעם לארץ.

ויש להוסיף שבברית הכתובה אחרי מעמד הר סיני, כתוב שם ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא, ואצילי בני ישראל לא שלח ידו, היינו ששם מוזכר בעת כריתת הברית חשובי ואצילי העם, וכאן כתוב טפכם נשיכם כל איש ישראל, והוא כנתבאר שכאן נעשה הברית בצורה של כריתת הברית עם כל העם, כי כפי המבואר שכוונתו בזה היא לקבלת התורה באופן שתהיה חלק מעצמותם, וכאן נהיו חלק ממנו בעת הכניסה לארץ.

וכן כתוב לא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת, כי אשר ישנו פה עמנו עמד היום ואת אשר איננו פה עמנו היום, שמשמעות הדברים הוא שכריתת הברית הזאת היתה בתוקף כזה של כריתת ברית בעצם, והוא ברית שלא נפסק לעולם, ואינה תלויה בדבר, ולכן כתוב שנעשה גם לדורות הבאים כלשון רש"י והרמב"ן אף עם הדורות העתידיים.

וכן אומר הרמב"ן על אשר איננו פה עמנו היום, כי האב שורש הבן, והבן נצר משרשיו יפרה, וזה כפי הנתבאר שהברית הזאת היתה עם מציאות העם והבן שרשו הוא באב.

לעברך בברית - ברית הוא בעצם

ואיתא בליקוטי תורה לבעל התניא, בביאור הכתוב לעברך בברית, והענין כמו למשל שני אוהבים שכורתים ברית ביניהם שלא תפסוק אהבתם, שאלו היה הדבר שאהבה תלויה בו קיים לעד לא היו צריכים לכריתת ברית ביניהם, אלא לפי שיראים שמא יבוטל הדבר ובטלה האהבה או שמא יגרום איזה מניעה מבחוץ, וע"י כריתת הברית תהיה אהבתם נצחית בל תמוט עולם ועד, ולא יפרידם שום מניעה מבית ומחוץ, והיינו משום שעושים ביניהם קשר אמיץ וחזק

שיתייחדו ויתקשרו באהבתם בקשר נפלא ולמעלה מטעם והדעת, ואף שע"פ הטעם והדעת היה צריך לפסוק האהבה או לגרום איזה שנאה, אעפ"כ מחמת הכריתות ברית מוכרח להיות אהבתם לעד קיימת ועל כל פשעים תכסה אהבה זו וקשר אמיץ זה שבאו בברית והתקשרות כאלו נעשו לבשר אחד, וכמו שלא יוכל לפסוק אהבתו על עצמו כך לא יפסוק מעל חבירו, ולכן נקרא בלשון כריתת ברית, כמ"ש אשר כרתו את העגל ועברו בין בתריו, כלומר להיות שניהם עוברים בתוך גוף אחד להיות לאחדים.

ואומר שם שזה הענין שתוקעים בר"ה בשופר, ואיתא בגמ' אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלו זכרונכם לטובה, כי זה יום תחילת מעשיך, ובעת בריאת העולם לא היה צריך שימליכו אותו כי הכל היה באתרעותא דעילא, ועכשיו צריך להיות זכרון ליום ראשון ע"י אתרעותא דלתתא, לעורר התגלות מלכותו ית' עלינו ע"י זכרון הברית וההתקשרות שבין ה' ובינינו, והיינו ע"י השופר שהוא בבחינת תשובה עילאה, בחינת צעקת הקול מנקודת פנימית הלב, עד כדי שאין כלי הדבור יכולים להגבילה, מפני שהיא קול בלבד, ולכן אין אומר ואין דברים אלא בחינת תקיעה קול פשוט, ומבאר שזה שהתקיעה בא מפנמיות הלב הרי שהמלכה היא מקרבנו ומרצונינו. (ונתבאר בארוכה בקונטרס שתמליכוני עליכם על ר"ה).

ותוכן הענין היא, שכשצועקים ורוצים במלכותו, אז הקשר הוא קשר פנימי, ולכן נתעורר כל שנה הברית הזו של ברית הידידות שאיננה תלויה בדבר, אלא בזה שעם ישראל וכבודו אחד הם. וכפי הנתבאר שנצחיות הברית נובע מזה שנעשה קשר חזק בעצם, וזה נעשה כאן בעת שקבלו את התורה בדרגה של תושבע"פ דהיינו שהתורה נהיה חלק מאתנו.

"ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה", ואומר רש"י שכאן כתוב "הזה" בלשון זכר, ולמעלה בתוכחה אומר בספר התורה הזאת בלשון נקבה, ואומר שכאן מוסב על בספר וספר הוא לשון זכר, ולמעלה מוסב על התורה, ותורה היא לשון נקבה.

ויש לבאר למה באמת מוסב כאן על הספר ושם על התורה, ונראה בזה, כי למעלה כתוב גם כל חלי וכל מחלה הכתובה בספר התורה, היינו שמדובר בכל המחלות הכתובות בתורה, ולכן מוסב הזאת על התורה, אמנם כאן כתוב ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזאת, הכוונה היא על האלות הכתובות בספר הזה דהיינו בספר דברים ולכן כתוב הזה בספר דברים.

לכן גם להלן כשכתוב ויחר אף ה' בארץ ההיא להביא עליה את כל הקללה, ג"כ כתוב הכתובה בספר הזה, כי שם גם מדובר על הקללה שמוזכר כאן בפרשתינו ולכן כתוב הזה.

ומל' ה' אלקיך את לבבך

ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו, ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך, אם יהיה נדחק בקצה

השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך, ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך.

הנה כאן הוא במקום היחיד בתורה שכתוב הלשון הזה של "ומל ה' את לבבך", דהיינו שכתוב כאן הדרגה הגדולה הזו, שאף הלב יהיה בעצם קדוש, כלומר שהטבע התהפך להתאוות לטוב, וזה פירושו של מילת הלב, שהלב ישאף ללכת בדרכיו ולדבקה בו, ולזה יגיעו אחר שישבו מעצמם אליו ית'.

כתוב כאן שתי דברים, ראשית שיכולים לשוב אף כשיגיעו למצב רחוק ביותר, עד כדי כך שיגלו מארצם דהיינו שלא יהיו ראויים להיות בארץ ה', ומ"מ כשישובו אליו ישוב ה' עליהם, ולא עוד אלא שכשישובו אליו יגיעו לדרגה הגבוהה הזו של מילת הלב שיהיו בעצם קדושים, וכן כתוב כאן שאף שמילת הלב בא מעת הקב"ה, מ"מ זוכים לזה רק אחרי שישבו עצמם אליו ית'.

וכן כותב האבן עזרא, ומל ה' אלקיך, "כי לו נתכנו עלילות הראשונות" פירוש שהקב"ה הוא נותן לאדם לב נכון ורוח ישרה או להיפך, ואומר שזה יהיה אחר שתשוב לשמוע בקולו, כלומר שאחר שתשוב אליו הוא יעזור וימול לבבך ולבב זרעך, וכן אומר הספורנו "יגלה עניך לסור מכל טעות מערבב השכל מידיעת האמת" ומתי תזכה לזה, "כשתשתדל לדבקה בו באופן שתכיר טובו ותאהבהו בהכרח", וכן כתב ברשימה בכתב ידו, "האהבה אשר יהיה בה יהיה הנמצא נאהב, תהיה בהכרת טובו וחסדו" פירוש דבריו, שכשתגיע מאלו להכרת טובו וחסדו, אז תזכה למילת הלב.

הרי שכתוב כאן שאחרי שישבו אל ה' יזכו שיהיו בעצם קדושים וקרובים אליו, והקרבה הזו יבא מצדו ית'.

כתוב כאן שיגיעו לדרגה גבוהה כזו, ושלא יזכו אליו רק אחרי שישבו, והוא כענין שאמרו חז"ל במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, ואיתא בזוהר שענינו הוא כלשונו דאינון משכי עלייהו ברעותא דלבא יתיר ובחילא סגי לאתקרבא למלכא, דהיינו שבזה שנשבר לבו ורוצה בכל מאודו לשוב ולהתקרב אליו, אזי זה מגיע מרצונו האמיתית ומקרב הלב, ובתשוקה גדולה להתקרב אליו, ולכן הוא יותר קרוב אליו בעצם, וכותב התניא באגרת התשובה, שענינו הוא משום שצדיק אף שכל מעשיו הוא בלתי לה' לבדו, ומתנהג כראוי, אבל כשמדבר במעשים אזי שלא תמיד הוא מקושר למעשיו, אבל כשחוזר אליו ית' מתוך השתוקקות גדולה וכוסף לחזור אליו, הרי זה בא מפנמיותו, ולכן זוכה לדרגה גבוהה של דביקות בעצם.

וזה פירושו של "מילת הלב" שבא מצד הקב"ה שעושה את לבו ואת טבעו שימשך לטוב, ונעשה קדוש בעצם.

ועומק הדבר הוא, שכאשר שב אל ה' בכל לבבו אז נתקרב אליו בעצם, ויותר מזה כי כאשר כבר היה במצב של עבירה ועבר על מצוותו ית' ח"ו, הרי שהיה כבר במצב השפל הזה ומשם התקרב אליו, והקירבה אליו בא מעומק לבו, כי לבו נחמץ בקרבו, והשתוקק בהשתוקקות אמיתית וברצון

פנימי לשוב אליו ולדבקה בו, אז נכנס לרשותו לגמרי בעצם מציאותו, וזוכה לדרגה גדולה עד מאד, באופן שלא היה זוכה לזה בלעדיו, וכפי שהבאנו בשם התניא.

ובאמת שהענין הזה כתוב ברמב"ן, שכתב וז"ל: ומל'ה' אלקיך את לבבך "זהו שאמרו רז"ל הבא לטהר מסייעין אותו, כי אחר שתשוב אליו בכל לבבך הוא יעזור אותך", פירוש הדברים שלאחר שישוב מעצמו ומרצונו, אז נתאחד אתו ונכנס לחלקו ממש, ואז כבר זוכה לכזה סיוע שהקב"ה ימול את לבבו ולבו נעשה מציאות של קדושה, ולכן כתוב שימול את לבבו, כי הלב מורה על המידות ועל החמדות שאדם חומד ומתאוה להם, והרי זה ברשותו של מקום, כי הקב"ה ברא אותו עם הטבעיים האלו, ולכן כשמתגבר על רצונותיו ולוקח את רצונותיו ועם זה בא לפניו ית', הרי שהפך את רצונותיו לרצון קדוש בבחינת בטל רצונך מפני רצונו.

ולכן כשכבר היה היכן שהיה, ועם המצב הזה הוא בא לפניו, פירוש הדבר הוא שאף רצונותיו השליליות נהפך לטוב כי הוא בא משם, ומשם דורש את אלוהיו.

וכמו כותב התניא בספר לקוטי תורה, על הפסוק ובקשתם משם את ה' אלקיך שדוקא "משם" דהיינו שדוקא כשמבקשים משם מהמקום שנמצאים שם ובמצב שירד לשם, ואם משם מבקשים אותו, שמשמעותו שמגיעים להכרה שהיכן שרק נמצא שם נמצא הקב"ה ומשם מתקרבים אליו.

וכותב האבן עזרא בפר' ואתחנן, שהקב"ה ברא כל אדם בטבעו, והטבע הרי נקבע מלמעלה ששרשו הוא מן המזלות ומורכב מד' היסודות אש רוח ים ועפר, והיות שהאדם מורכב מכמה יסודות, וכאשר האדם בוחר בטוב ורוצה לילך בדרך התורה, וכופה את טבעותיו ורצונותיו אליו ית', אז הקב"ה מסיב את טבעו ומקדשו אליו, ומבאר את הפסוק מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי, דהיינו מי יתן שיוכל לעשות רצוני ולתת להם כן, כדרך האב שמשתוקק להצדיק הבן וחפץ בטובתו, ואף שביד ה' לעשות כרצונו, מכל מקום כיון שדבר זה תלוי ברצון האדם להטות עצמו לטוב, וה' לא ישפיע טובה למי שלא יטה עצמו לקבל השפעת הטוב, רק כשהאדם יטה עצמו וירצה בזה, ואז נתקיים רצון ה' להטות לבבו אליו.

הרי שהענין של מילת הלב הוא שנעשים בעצם חפצה של קדושה, וזה בא מזה ששבים אליו מכל הלב ואז נהיה אף הטבע קדוש, ולכן כתוב הענין הזה כאן בפרשתינו לקראת כניסתם לארץ והולכים לחיות אתו וכאן באו לשלימות הזו של להיות קדוש בעצם.

ונראה לומר בעומק הדבר שכתוב בלשון "ומל'", שמשמעותו שעצם הלב הוא קדוש, אלא שיש ערלת הלב שמסתיר אותו, והקב"ה יגלה את הלב האמיתי, כלומר שלבות ישראל הם קדושים בעצם ובמהותם הם קשורים אליו, וכפי שבארנו שהלב מורה על המידות והנטיות, והנטיות הם בעצם נטיות לקדושה רק ערלת הלב מסתירו, וכששבים אל הקב"ה מרצונם, אז נתגלה הלב האמיתי, וזה גם מענינו של הארץ שהחיים העצמיים הם אתו ית'.

ואפשר לדייק שכתוב את לבבך ואת לבב זרעך, ולכאורה תמוה וכי מה ענין הבנים העתידיים

לשובם של האבות, אלא יש לומר שכתוב כאן דבר עמוק, שהרי אמרנו שכתוב בלשון ומל, דהיינו שעצם ישראל הם קדושים, והמעשים שאינם ראויים הם כקליפה ומחצניותם, ולכן כשחוזרים אליו, הם מגלים את עצמותם ואת מהותם האמיתי, והדבר הזה לאו דוקא בהם אלא שהוא ג"כ לכל הדורות שהאב הם שורש הבנים, וכל זה הוא מענינו של ספר דברים, וכפי הנתבאר שכאן מדובר בעצמותם ופנמיותם של ישראל הן בענינה של קבלת התורה באופן מבואר, שפירושו הוא בהיותו חקוק בלב, וכן בענין עצם קרבתם להשי"ת מעצם מהותם ומציאותם.

ואומר הרמב"ן שבימות המשיח יבא הדבר לשלימותו, דהיינו שאז תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה הלב למה שאינו ראוי ולא חפצו בו כלל, והיא המילה הנזכרת כאן, והוא כפי הנתבאר שהמילה היא רק התגלותו של אמיתת שאיפת הלב, אלא עד לעתיד עדיין צריכים לעבוד כל הזמן לכופ את רצונינו, ואז נתגלה הלב האמיתי, אבל לעתיד יבא הדבר לשלימותו, דהיינו שאז יהיה כבר הענין בטבע ממש, והתגלות הלב האמיתי יהיה בתוך עצם חיינו התמידי, וכן מוסיף הרמב"ן ואומר, וזה מה שאמר הכתוב בירמיה הנה ימים באים נאם ה' וכרתי ברית את ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית אשר כרת את אבותם כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אחרי הימים ההם נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה, וזה ביטול היצר ועשות הלב בטבעו מעשה הראוי, ולכך יאמר עוד והייתי להם לאלקים והמה יהיו לי לעם ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי מקטנם עד גדולם, ובידוע כי יצר לב האדם רע מנעוריו וצריכים ללמד אותם, ובזמן ההוא אין צריכים ללמד אותם אלא יתבטל יצרם בזמן ההוא לגמרי, וכן אומר הרמב"ן בפר' בראשית, שבראשית הבריאה האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי תולדה, ואחרי אכלו מעץ הדעת היתה בידו הבחירה, וברצונו להרע או להטיב.

ובכר בארנו בשם התניא ור' צדוק, שאחרי האכילה מעץ הדעת אכן ירדו מהבחירה הזאת דהיינו שיכלו לבחור ברע, אבל מצד שני אחרי שישבו בתשובה יכולים להגיע לדרגה יותר גדולה מלפני החטא, כי לפני החטא היה הרע רק ברעיון אבל בפועל לא טעמו מטעמו של הרע ולא היו בתוכו, אבל אחר החטא כבר היו במצב של ההליכה אחרי שרירות לבם, ובכל זאת חזרו משם, משמעות הדבר הוא שאז אף הנטיות השליליות נהפכו לטוב ואז נהיו עצמות של קדושה ממש ואף בנטיותיהם העצמיים.

ולכן אחרי שיעברו ישראל בכל הדורות את הענין הזה וכפו את רצונם לרצונו, אז נהיו עצם של קדושה, עד שלעתיד יתגלה לבם האמיתית שהוא כולו לה', כדברי הרמב"ן שהבאנו לעיל, שלא יצטרכו ללמד אותם שיתבטל יצרם לגמרי, ומאליהם יתאו לטוב ולא יתאוה הלב למה שאינו ראוי, אבל כאמור שאז יגיעו לדרגה יותר גבוהה מלפני החטא, שאז היה הרע רק ברעיון בכדי להתגבר עליו, אבל אחרי שהיו כבר בתוך החטא ומשם ישובו אליו, פירוש הדבר שעובדים אותו

בכל היצרים ואף עם היצר הרע, ואז יהיו בבחינת עצם ומציאות של קדושה בכל מהותם, והמצב הזה נקרא מציאות של אתהפכא, כלומר שהרע נהפך בעצמו לטוב, ונהיו מציאות של טוב ומציאות של קדושה, בכל לבם ונפשם.

ומביא הרמב"ן מה שכתוב ביחזקאל ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה, ואומר והלב החדש ירמוז על טבעו והרוח לחפץ והרצון, עומק הדבר כתוב כאן שהלב החדש פירושו שאז יתגלה הלב האמיתי של ישראל, שהוא כולו לה' בלי נטיות לדברים שהוא נגד רצונו, וכפי שנתבאר לעיל שזה ענין מילת הלב שהוא הגילוי של הלב הנכון, רק שלעתיד יהיה זה המצב הטבעי ונחיה לגמרי רק עם הלב האמיתי, וכאמור למצב הזה יגיעו לעתיד, וזאת אחרי שהיו בגלות ובריוחוק מאתו ית', וגם מבחינה רוחנית היו מאד רחוקים וכששבים אליו מהמציאות הזו אז יהפך לבכם לגמרי להיות מציאות של קדושה.

ויש לומר שזה הפירוש במה שכתוב והביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה "והיטבך מאבותיך", ומפרש בתרגום יונתן "ויסגכון יתיר מאבותיך" דהיינו שייטיבם עוד יותר מאבותיך, ונראה לפרש כי האבות הלכו מעצמותם וממציאותם אליו ית', ואתם כשתגיעו אל המצב הזה אחרי שהייתם במצב של ריוחוק, ואז נהיה לבבכם קדוש בעצם, ולכן ייטיב עמם יותר מאבותם, כלומר שיגיעו לשלימות בעצם מציאותם, ואז יביאם אל הארץ באופן יותר גדול, כי אז יבאו אל הארץ אחרי שנתרחקו, וכפי שנתבאר שאחרי שנתרחקו ושבנו אליו באמת ומתוך תשוקה ורצון אמיתי להתקרב אליו, אז ימול את לבכם ויהיו בעצם טבעם מציאות של קדושה, ולכן יהיה הביאה לארץ במצב יותר שלימה, כפי אשר נתבאר רבות שענין הארץ היא לחיות אתו בעולם הגשמי, ולכן כאן יבא הענין הזה לשלימות ענינו שיבואו שם בעצם המציאות.

ואומר הבעל הטורים, שומל ה' אלקיך "את לבבך ואת לבב" ר"ת אלול, שבחודש אלול שבים אליו ואומרים סליחות ועוסקים בתשובה, וכן כתב רבינו יואל, והנה נתבאר שענינו של התשובה בחודש אלול הוא, שאז גילה הקב"ה את י"ג המידות, ונתבאר שי"ג מידות של רחמים ענינו הוא, שאחרי חטא העגל גילה הקב"ה למשה רבינו את המידות האלו, ובארנו שענינו הוא שהרי הוא ומידותיו אחד הם, שמידות מורה על העצם, כמו להבדיל אצל האדם שהמידות הוא רצונותיו של האדם, וכמובן אצל הקב"ה אין לומר שיש לו רחמנות, אלא שמציאותו הוא מציאות של רחמן, כי הוא הכל ואין הבדל בינו לבין מידותיו, וכאן גילה הקב"ה שהוא רוצה בישראל בעצם ומרצונו, משום שענין התשובה הוא לא מטבע בעולם, ומה שמועילה תשובה הוא משום שרצונו בכך, וכמו שאנו אומרים בתפילה "הרוצה בתשובה" שתשובה באה מרצונו בלי חשבונות, וזה בא אחרי שחוזר בתשובה ורצונו להתקרב אליו, ואז נתעורר י"ג מידותיו של רחמים, וכמו שאומר רש"י שאמר לו הקב"ה אע"פ שכלה זכות אבות מ"מ רחמי אינם כלים, פירוש הדברים הוא, אני בעצמי רוצה בכם אף ללא זכות האבות, וזה הפירוש של "רחמי" אינם כלים, דהיינו רחמי ממש, כלומר אני בעצמי רוצה בכם, וכמבואר שמגיעים לדרגה הזו אחרי התשובה שדרכה מתקרבים אליו

ונהיים עצם של קדושה מעצם רצונם, ואז נתהווה הבחינה של "אני לדודי", דהיינו שהאני ממש כלומר רצוני היא להיות קרוב ודבוק אל דודי, שדודי פירושו עצמותו ית' בבחינת דוד, ואח"כ מגיעים לדרגה של "ודודי לי", שדודי בעצמו נהיה לי, כלומר שאז נהיה הקשר וההתדבקות רצון ברצון, שאנו נתקרבים אליו מרצונינו, והוא מתקרב אלינו מרצונו.

כמו שאומר התניא, שאז נתגלה הדרגה של הארת פנים בפנים, ומבאר שיש מציאות של הארה שהוא עדיין לא בבחינת פנים כנגד פנים, אלא פנים כנגד אחר, דהיינו שיש מצב של הארה וקרבה, אבל זה בא מכח דברים אחרים ולא בא מפנמיות עצם הרצון, והוא בבחינת אהבה שתלויה בדבר, אבל בחודש אלול מגיעים לדרגה של הארת פנים כנגד פנים, שמשמעותו הוא שמה שאוהב אותנו הוא משום שהוא אוהב אותנו בעצם לא מכח דברים אחרים, ולכן מתקרב אלינו אף אחרי החטא, כי הקרבה הוא קרבה בעצם ומרצונו.

וזה עומק הענין, שענינו של חודש אלול מרומז בפסוק הזה של ומל, כי כפי הנתבאר לעיל, שמילת הלב פירושו הוא שאז מתגלה שעצם הלב הוא קדוש, ואף שאיפותינו ורצונינו הוא אליו ית', והחטאים אינם רק בבחינת ערלה וכסוי על הלב, ובאלול התגלה שעצם מציאותינו ולבנו הוא קדוש, ואנו קרובים אליו בעצם, כנתבאר שזה עומק ענינו של הי"ג מידות, דהיינו שהקשר הוא בעצם, וזה נתגלה בחודש אלול, ושאז יש הבחינה של דודי שמשמעותו הוא הקרבה בבחינת דוד, וכאן מרומז עוצם ענינו של התשובה.

כי המצוה הזאת, לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא, לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה.

רש"י אומר כי המצוה הזאת הכוונה היא על כל התורה, דהיינו שהתורה קרובה אליך לעשותו, ולא בשמים היא ולא מעבר לים, ולכן כתבה כאן כי כאמור מדובר בנתינת התורה באופן של ביאור וקרוב אל הלב, ולכן אמר להם שהיא לא תורה שמובדל ממכם ואינכם שייכים לזה, אלא שהתורה היא בפיד ובלבבך לעשותו.

ואומר האבע"ז על מה שכתוב כאן בכל לבבך, כי מצות השמירה היא בלב, ויש לומר שכתוב כאן, כי כנתבאר שבספר הזה כתוב המצוות בענין הזה של הקיום עם כוונת הלב ועם השייכות לכל עניני התורה.

וכן איתא במדרש על הפסוק לא בשמים היא, שמן התורה לא נשארה כלום בשמים רק נמסרה כולה לישראל, ביאור הדברים שישראל קבלו את התורה באופן שנהיתה תורתם ונהיו חלק מזה שמבינים אתם מדעתם בזה שנעשו קדושים בעצם.

ודעת הרמב"ן והספורנו הוא כי המצוה הזאת הכוונה היא על מצות התשובה, ואומר שלכן אמר שלא רחוקה היא, שאם יהיה נדחך בקצה השמים ואתה ביד העמים תוכל לשוב אל ה', נראה ענינו שכאן כתוב עומק ענינו של התשובה, שהיכן שרק נהיה, ובאיזה מצב שיימצאו, יכולים לשוב אל ה', כמו שכתב ובקשתם משם.

ובעומק כתוב כאן מה שנתבאר, שכל ששבים אליו ממקום הרחוק, משמעות הדבר הוא שרצונם האמיתי הוא להיות קרוב אליו, וכשמתרחקים ח"ו ממנו ורוצים לשוב בכל הלב, פירושו הוא שבפנמיות לבנו אנו רוצים בקרבתו, ולכן נכתב אחרי מה שכתוב אם יהיה נדחך בקצב השמים כלומר שתתרחקו ברחוק גדול, משם יקחך, וכתב כאן שזה עומק ענין התשובה, משום שקרוב אליך הדבר מאד, ובכל מקום שהנך נמצא בידך להתקרב אליו, וזה משלימות ענין התשובה.¹

ואפשר לומר ששתי הדיעות כלומר גם דעת רש"י שהכוונה היא על כל התורה, וגם דעת הרמב"ן שהכוונה היא על מצות התשובה שורש אחד הם, כי כאשר התורה היא בבחינת תורת ישראל ושייכים אליו, משמעות הדבר הוא שהנם חלק בלתי נפרד מאתו, ממילא הקשר הוא קשר פנימי ועצמי, ואינה תלויה בשום דבר, ולכן אפשר לחזור אליו בכל מקום שנמצאים, כי בעצם אנו

¹ וכן אומר ר' צדוק הכהן כי בענין התשובה שנאמר בפרשה זו מקודם כתיב והשבות אל לבבך בכל הגויים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה, והתשובה מגעת עד כסא הכבוד, כפירוש רבינו חננאל שאפילו שהעבירות מגיעות עד כסא הכבוד, ואפילו פגם בחטאו מצד כל הקליפות שבעולם היינו עד השורש, אעפ"כ יועיל לך התשובה שמגעת עד השורש, ואח"כ נאמר ושבת עד ה' אלקיך מרמז שמתקרב מצד התשובה עד כסא הכבוד כפירוש רש"י, וכמו שאמרנו שבמקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם עומדים, שמתקרבין לשורש הקדושה שהוא שכל הנעלם. וע"ז כתיב אח"כ כי המצוה הזאת לא נפלאה היא ממך, נפלאה לשון פלא שהוא השכל הנעלם מכל רעיון (כוונתו על מה שאמר לפני כן שבעלי תשובה מתקרבין להקב"ה להשורש שהוא שכל הנעלם דהיינו למקום שאין השכל מגיע) היינו שהתשובה מגעת עד כסא הכבוד וכו', ולא רחוקה היא, מרמז שאפילו הגדיל עבירות עד כסא הכבוד שנתרחק לגמרי מהשורש ח"ו גם כן מועיל תשובה, ואח"כ נאמר לא בשמים היא לקדושת השורש, מצד שבעלי התשובה עומדין וכו', וזה פירוש לא בשמים היא ולא תאמר מי יעלה לנו השמימה ליקח בהירות והשגת אור כזה, כי יכול להתקרב אף לשמים היינו לקדושת כסא הכבוד שהוא השורש, ולא מעבר לים הוא מרמז על הגדלת עבירות עד כסא הכבוד כי מעבר לים מרמז על ריחוק הגדול מצד העבירות שנמשלו לים, כי הקליפות נקראו מים הזדונים וכו', וזה שאמר לא רחוקה שתחשוב שהוא רחוק להגיע לזה לעבור הים הגדול הזה, ומי הוא זה שיכול לעבור ולכבוש שיקוע גדול כזה ויביאה לנו להכניס זה מעמקי לבבנו, ועל זה אמר כי אינו כן כי קרוב וגו', וכנ"ל כי על ידי השתדלות מועט שלו בפ"ך וגו' השי"ת יעזרנו שיבא עד ה' אלקיך. דברים נוראים ונשגבים שבכל מצב שרק נהיה קרוב אלינו הדבר מאד עד שאיננו צריכים רק לבפ"ך ובלבבך, וכבר חוזרים אנחנו לדרגות הנשגבות, וכמו שאומר שם ר' צדוק בשם המדרש שתשובה מגיעה עד כסא הכסוד ממש, וכפי שהבאנו כבר לעיל שהוא למעלה משכל ורעיון, והדברים מחזקים כי הם דברים אמתיים והם שייכים אלינו, כי בעצם הננו קדושים ולבנו הנו לב קדוש, והמעשים הלא ראויים הם רק מן השפה ולחוץ, ובתשובה מורידים את הקליפה והערלה המכסה את הלב וכבר אנו מציאות של קדושה ונמצאים אנו אצלו ממש, וכן אומר במקום אחר שדוקא כשבא ממקום רחוק ומשם רוצה ומשתוקק לחזור אליו ית', אז מגיע למקום גדול כזה שנהיה קדוש ודבוק בו בעצם, כי בא עם כל מהותו ועם כל תאוותיו ורצונותיו אליו ית'.

מציאות של קדושה, ונזכה לתשובה עילאה בשלימות לידבק בו ית', וישוב אלינו, ויכתבנו ויחתמנו לחיים טובים ארוכים ונזכה לשנה טובה חיים אושר ועושר בבריאות איתנה ורוב נחת מכל יוצ"ח, ובמילוי כל משאלות לבנו לטובה ולברכה, וישלח משיחו ויגאלינו בתשועת עולמים, אמן.

כי הוא חייך ואורך ימיו

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע וכו', לאהבה את ה' אלקיך לשמוע בקולו ולדבקה בו, כי הוא חייך ואורך ימיו לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך, ואומר רש"י את החיים ואת הטוב זה תלוי בזה, אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, עומק הדבר שכאן כתוב שהתורה היא החיים ואי קיום התורה היא המוות, ובתרגום יונתן כותב על הכתוב את החיים ואת הטוב וכו', "ית אורחא דחיי דביה משתלם אגר טב לצדיקא, וית מותא דביה משתלם אגר ביש לרשעא, ובתרגום ירושלמי איתא ית אורחא דחייא דהיא אורחא טבתא, וית אורחא דמתא דהיא אורחא בישתא, הרי שכתוב כאן שהתורה היא בעצם הטובה ואי עשייתה היא בעצם הרע.

והוא כהמשך לכל ספר דברים שמדובר על קיום התורה בענין שהיא החיים עצמם, והוא לקראת כניסתם לארץ שכמבואר הוא החיים אתו ית', וזה מה שממשיך הפסוק ואומר כי הוא חייך ואורך ימיו "לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך", שזה תכלית ומטרת הישיבה בארץ, וזה הפירוש במה שכתוב אשר נשבע לאבותיך, שנתבאר לעיל שהאבות היו מי שהביא את כבודו לעולם, ושלימותו נהיה כשנכנסו לארץ שבזה באו אל תכלית המכוון לחיות את חייהם הגשמי אתו, ושם יגיעו לדרגה הזו שהתורה היא עצם החיים.

פרשת וילך

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא, וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה, ה' אלקיך הוא עובר לפניך, יהושע הוא עובר לפניך כאשר דבר ה'.

והרמב"ן אומר "וילך משה, כאשר השלים כל דבריו ואחרי שהיו נצבים לפניו לעברם בברית עם

ה', אז הלכו כל הנצבים לפניו והנשים והטף איש לאהלו, ויאמר הכתוב עתה כי משה הלך ממחנה לוויה אל מחנה ישראל לכבודם כמי שרוצה ליפטר מחבירו ובא ליטול רשות ממנו, ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, ובה לנחם אותם על ענינם יאמר אני זקן ואין לכם עוד תועלת ממני, ועוד כי השי"ת צוני שלא אעבור שם, ואל תפחדו ואל תיראו כי ה' עמכם לא יסלק שכינתו מכם בעבורי, ויהושע הוא עובר לפניכם במקומי".

ונראה לבאר ענינו, שאחרי אשר כרת עמהם ברית עם התורה באופן המבואר, כמו שבארנו בפר' נצבים, אמר להם שאכן עוברים הם עתה לארץ אשר הולכים שם לחיות בדרך הטבע אתו ית', ולכן הוא מת כי הוא אשר נתן להם את התורה מן השמים, ועתה יכולים הם לחיות בארץ עם התורה אף כשנותן התורה אינו נמצא אתם, כי כבר קבלו את התורה באופן של החיים בטבע.

ולכן אמר להם שאני זקן ואין לכם תועלת ממני, לא שח"ו שהיה זקן במובנו הפשוט, שהרי כתוב לא נס ליחו וכו', והרמב"ן בעצמו מציין את זה שאע"פ שמשה בתקפו ובבריאותו כאשר העד הכתוב ולא כהתה עינו ולא נס ליחו, אלא בא לומר להם שבהיות התורה תורתם דהיינו שקיבלו אותו באופן שנהיתה התורה שלהם, לכן אינם צריכים לו כלומר לנותן התורה, כי כשהתורה היא רק בבחינת תורה שבכתב, אז צריך לזה שנתנו שיעביר להם את נבואתו מאת נותן התורה, אבל כשהתורה נהיתה תורתם שלהם, הרי שיכול כל אחד לסבור את התורה, ולכם אמר שיהושע הוא אשר יעבור אתכם והוא יהיה אתכם.²

ואומר הספורנו בן מאה ועשרים שנה אנכי היום ואין להתעצב על מיתתי, שלא הייתי ראוי לחיות עוד בטבע, ולכאורה צריכים להבין שהרי ההפסד בפטירתו של משה הוא לאו דוקא בזה שהולך מאתם, אלא שלא יהיה להם את אותם הדרגות של משה, ואיך נחמם בזה שאינו ראוי לחיות בטבע, אלא כוונתו היא לומר להם, שעד עכשיו היה להם התורה בבחינת תורה מן השמים ובבחינת נבואה, והכל היה חוץ מדרך הטבע ובדרך נס, אבל עתה כשנכנסים לארץ קבלו את התורה בצורה זו של החיים, ואף בדרך הטבע חיים אתו, וזה מה שאמר להם שאף שהולך בדרך כל אדם זה אינו חסרון משום שהגיעו למצב שחיים עם התורה אף בדרך הטבע.

² ור' צדוק הכהן מבאר את מה שאמרו חז"ל כי בעת שראה המן שהגורל יצא על חודש אדר שמח בידעו שבז' אדר מת משה, ואמרו חז"ל שלא ידע שבז' אדר נולד, ומבאר ר' צדוק שענין השמחה של ז' אדר הוא, שבזה שהתורה נשארה גם לאחר פטירתו של משה, הרי זה מראה על עומק ענינו של התורה, שזה שישנו אף לאחר פטירתו של נותן התורה, הרי שהתורה היא בקרבם ושייכת להם בעצם, ולא רק כשמקבל התורה חי, ולכן זהו השמחה הגדולה שהגיעו לדרגה גדולה כזו שהתורה היא בתוכם, וזה ענינו של תושבע"פ, והמן אין לו השגה בדבר הזה, וחשב שכשאינן מקבל התורה סימן הוא שנפסק הקשר של העם לנותן התורה, וזה הפירוש ולא ידע שבז' אדר נולד, שהרי צריך לבאר שאף שנולד בז' אדר אבל גם מת אז, אבל לפי הפירוש הזה הכוונה היא שבזה שלאחר שמת משה ישנו התורה אצל ישראל, סימן הוא שעיקר השמחה הוא כשנולד, ובעומק הדבר הרי שזה מראה ג"כ שבשעה שקבלו את התורה ממש, קבלו אותה כתורה נצחית אף לאחר פטירתו, וזה כוונת הדבר שנולד בז' באדר כלומר שנתגלה עומק לידתו שהוא העיקר ומראה על כל התורה שכבר בנתנה נתנה בענין גדול כזה.

ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית ה'

ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית ה' ואל כל זקני ישראל.

ואומר הרמב"ן ויכתוב את התורה הזאת מתחלת בראשית עד לעיני כל ישראל, ואע"פ שבכאן כתוב תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל, והוא רומז לספר הזה - אלה הדברים על דעת רבותינו, אבל בזה חזר וביאר ויהי ככלות משה לכתוב את דברי התורה הזאת על ספר עד תמם, וזה כלול כל התורה כולה.

מבואר מדבריו שהכוונה כאן היא שנתן לכהנים את כל התורה, ויש לבאר ענינו למה נתן להם את התורה, וכן יש לבאר מה שכתוב הנושאים ברית ה', ויש לומר דהכוונה היא שנתן להם את התורה בעברם את הירדן, שיכנסו לארץ עם התורה הזאת, ועומק הענין הוא שרצה שבעת הכניסה לארץ יכנסו עם אותה התורה שקבלו ממשה בהר סיני, ובזה יגיע ענינו של הארץ למטרתו, דהיינו שנכנסים לחיות בארץ עם התורה, ועם התורה בצורת נתינתה כאן בספר דברים כלומר באופן המבואר, שהרי הולכים לחיות אתו בארץ טבעי, וא"כ שני הדברים הם אמת, שגם נתן להם את כל התורה, ובאופן של ספר דברים דהיינו באופן המבואר.

וזה יכול להיות הכוונה באמרו הכהנים נושאי ארון ברית ה', והכוונה היא על נושאי הארון בעת עברם את הירדן, שהרי הארון הוא מקום השראת השכינה והיינו שהק"ה עובר אתם, וצוה שיקחו אתם את התורה, ובזה יכנסו לארץ אתו ית' ועם תורתו שנעשה עכשיו בבחינת תורתם, וכל זה הוא המשך ישיר של עברם בברית עם ה' על התורה באופן הנעלה הזו ואתה עוברים אתו לארץ בפועל ממש.

הקהל את העם

מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות בבא כל ישראל לראות את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר, תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם, הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך וכו'.

יש לבאר ענינו של מצוות הקהל, דהיינו שהמלך יקרא את ספר דברים, כן יש לבאר ענין קריאתו בחג הסוכות שאחרי שנת השמיטה, וכן יש לבאר ענינו של הקהלה של האנשים הנשים וגם הטף.

ונראה בעזה"ת לבאר עומק הדבר, כי צוה אותם עכשיו בעת הכניסה לארץ, כי אחרי שיעשו את שנת השמיטה שענינו הוא שהארץ היא ארץ ה', ולכן צריך להשבית את האדמה בסוף כל תקופה של שבע שנים, ובזה מראים שכל הארץ אף מה שעובדים בעצמם, הכל הוא של הקב"ה, וזה

מטרת ענין הארץ, שכל חיייתם אף מה שנעשה בדרך הטבע הכל הוא מאתו ית', ולכן צוה להקהיל את העם אחרי סיום השנה הזאת, וצוה להקהיל אותם בחג הסוכות, שהוא חג האסיף שאז חוגגים את זה שכל קיומינו הוא מאתו ית' וחוסים בצלו, ובעת אשר באים כל ישראל לראותו, שענין העליה לרגל היא לראות את פני ה' אלקינו, לומר אנו שלך, ואיתא בגמ' שכשם שבא לראות כך בא לראות, דהיינו שאנו באים לראות את פניו והקב"ה בא לראות את פנינו, וזה מבטא גודל הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים.

וצוה שהמלך יקרא את התורה, שהרי ענינו של המלך הוא שימליכו מלך שהוא כדרך העולם, והמלך הזה שהוא המולך כדרך העולם, הוא זה אשר קורא בתורה, כלומר שכל חיינו הוא החיים אתו ית', והמלך שהוא גדול האומה ומנהיגם אומר להם שכל הנהגתו הוא הנהגת השי"ת, כענין האמור אצל שלמה המלך וישב שלמה על כסא ה'. דהיינו שהמלך אומר להם שהוא רק יושב על כסא ה', וכסאו הוא בעצם כסא ה' אשר בא למלוך על ישראל דרכו, וכן כתוב שהמלך צריך לכתוב לעצמו ספר התורה, כלומר שצריך לצאת ולבא עם התורה שלא יסור ממנה, שיזכור תמיד שהוא יושב על כסא ה' וכל מהותו הוא שמנהיג את העם לכבוד השי"ת ובדרך התורה.

ולכן כתוב שם שיכתוב את ספר משנה התורה, ופרושו של משנה התורה הוא שמשנה הוא בלשון שונה כלומר בצורה של שינון והסבר וכלשון הרמב"ן בפר' שופטים.

וכן כתוב שיקרא את התורה נגד כל ישראל "באזניהם", שעומק פירושו הוא שישמעו ויבינו את התורה, וכל זה הוא מענינו של הארץ, שיקהיל את כל העם לשמוע ולשנן ולהבין את התורה באופן שכל עצם חיותם תהיה עם התורה.

וכן כתוב שיקהיל את האנשים והנשים והטף, ולכאורה מה ענינו של הקהלת כל העם ואף את הטף, ורש"י אומר האנשים ללמוד, והנשים לשמוע, והטף למה באו לתת טעם למביאייהם, ונראה לבאר ענינו, כי הרי נתבאר שכל ענין ההקהל היא בכדי ללמד לעם את התורה, ועומק הדבר הוא שצריך בכל תקופה להקהיל את העם ולומר להם את יסוד ושורש העם שהננו עם ה' וחיינו הוא חיים עם תורתו הקדושה, ולכן יש ענין בעצם הבאת הטף שבזה יושלם הענין של כל העם.

והרמב"ן אומר ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו, ואומר שהכוונה היא על הטף, כי ישמעו וישאלו והאבות ירגילום ויחנכו אותם, כי אין הטף הזה יונקי שדים אבל הם קטני השנים הקרובים להתחנך, וזה טעם ולמדו ויראו היינו שדעתו הוא שהטף באו כדי שהאבות ילמדו אותם ויבינו את התורה, ואינו חולק על רש"י שאומר שהטף באו כדי לתת שכר למביאייהם, שהוא עצמו מביא אותו שמקורו הוא דרשת חז"ל, אלא שלדעתו יש עוד ענין להביא את הטף היותר גדולים שיכולים ללמוד שהאבות ילמדו אותם ויבינם, וכל זה הוא משורש הענין דהיינו להסבירם להבין את התורה.

והספורנו אומר, למען ישמעו ויבינו חכמי העם, ולמען ילמדו, ולמען ילמדו מהם הבלתי מבינים

ויראו את ה' אלקיכם בהבינם גדלו הבא בתורתו במופתים שכליים, וכל זה הוא בענין שבארנו לעיל שזה ענינו של הפרשה הזו, שמשה אמר להם שהולכים ליכנס לארץ ולחיות שם עם התורה כתורתם שלהם, וכאן אמר שיקהילו את כל העם ויסבירו להם את התורה וכלשונו שאומר "בהבינם גדלו הבא בתורתו במופתים שכליים", וכאמור לעיל שכל זה עשו בחג הסוכות עת אשר חוגגים את האסיף, ובסיום שנת השמיטה בסיום השנה שבמבטאת את היותם אצלו ית', ובנוכחות כל ישראל, אף הנשים והטף.

והנה דעת האבע"ז שמצוות הקהל היא בתחילת שנת השמיטה, ואומר שמקץ יש במשמעותו שתי הקצוות, דהיינו שהתחלה גם נקראת קץ כי כל דבר יש לו שתי קצוות, (וכן מביא כמה פעמים בתורה הענין הזה), ואומר שמטרת ההקהל היא למען ילמדו כל השנה, ולפי ביאורו נתבאר הדבר להפליא, שזה ענין השמיטה שיחיו אתו אף בארץ הגשמי, ולכן באותה שנה שמציינים את הדבר הזה שכל חיינו וקיומנו הוא מאתו ית', ואף אין חורשים וזורעים במשך שנה שלימה, וסומכים עליו, ובשנה הזו מציינים את היותינו סמוכים על שולחנו, ועל כן מאספים את כל העם ממש גם הנשים והטף, והמלך שהוא מנהיג העם מלמד את התורה, לומר שכל התורה היא חיינו, ויותר מתבטא בזה שהמלך הוא מי שמבאר את התורה, ובזה רואים שהתורה היא עצם חיינו ואף אפשר לסבור אותו, ולכן כתוב הענין הזה כאן, שהוא שלימות בענינו של הארץ, שחיים אתו אף בעצם חיינו.

ויש לומר שזה הכוונה באמרו ועשה ה' להם - היינו לגויים כאשר עשה לסיחון ולעוג, דהיינו שכמו שבסיחון ועוג היה מי שלחם בהם וכבש אותם, ואמר להם שכן יהיה לכל העמים, וע"י יהושע שיהיה לו גם הכח אף שלא היה בדרגתו של משה.

חזק חזק ונתחזק